

בבית המשפט העליון בשבתו כבית משפט לערעורים אזרחיים

ע"א 8313/06

בפני :

כבוד המשנה לנשיאה א' ריבלין
כבוד השופטת ע' ארבל
כבוד השופט ח' מלצר

המערערים :

1. גייה אברהם (קטינה)
2. עזבון המנוחה אביבה ארזה אברהם ז"ל

נ ג ד

המשיבים :

1. מגדל חברה לביטוח בע"מ
2. ניר חגשורי

ערעור על פסק דינו של בית המשפט המחוזי בתל אביב-יפו
מיום 24.7.06 בת"א 2517/04 שניתן על ידי כבוד השופטת
צ' ברון

תאריך הישיבה :

י"ג באדר תשס"ט (9.3.09)

בשם המערערים :

עו"ד י' רביב

בשם המשיבים :

עו"ד נ' אלסטר

פסק-דין

השופטת ע' ארבל:

האם בפנינו תאונת דרכים או "מעשה שנעשה במתכוון" לפי חוק פיצויים
לנפגעי תאונות דרכים, תשל"ה-1975 (להלן: החוק)?

1. המערערת 1, ילידת 2001, הינה בתה של אביבה ארזה אברהם ז"ל (להלן: המנוחה), בת 20 במותה. אין חולק כי ביום 27.11.01 נדרסה המנוחה למוות בידי רכב פרטי, הנהוג בידי המשיב 2 והמבוטח על-ידי המשיבה 1. המערערת 1, באמצעות סבתה שבחזקתה היא נמצאת מאז התאונה, ועזבונה של המנוחה הגישו תביעת פיצויים

לפי החוק. טענתם של המשיבים לעניין שאלת האחריות היתה כי המנוחה גרמה לתאונה במתכוון עת התפרצה לכביש ולפיכך אין היא זכאית לפיצויים על-פי החוק.

2. בית המשפט המחוזי (כב' השופטת צפורה ברוך) דן בנפרד בשאלת האחריות ודחה את התביעה. בית המשפט קבע כי אם יקבע בבחינה העובדתית כי מדובר בהתאבדות של המנוחה הרי שדין התביעה להידחות, וכי נטל ההוכחה לכך מוטל על כתפי המשיבים הטוענים זאת. במישור העובדתי בחן בית המשפט את עדותו של ידידה של המנוחה, קובי נקאש (להלן: נקאש), אשר הסיע אותה ברכב, ממנו ירדה המנוחה וחצתה את הכביש לצידו השני, וכן את עדותו של הנהג הפוגע, המשיב 2. בהצטרף אלו לדו"ח בוחן התנועה הגיע בית המשפט למסקנה כי המנוחה התפרצה אל הכביש ללא כל סיבה נראית לעין. כן קבע בית המשפט כי חזקה על אדם המתפרץ אל הכביש כי הוא מודע לתוצאות האפשריות של מעשיו. לנסיבות התאונה צירף בית המשפט ראיות נוספות שהעידו על מצבה הנפשי של המנוחה בעבר, ובהן הודעתה של אם המנוחה במשטרה לפיה המנוחה עברה הרבה משברים והיתה במשבר; תיקה הרפואי של המנוחה ממנו עלה כי אושפזה פעמיים במרכז לבריאות הנפש וכי היו לה כוונות אובדניות. ממכלול ראיות אלו הסיק בית המשפט כי המנוחה נפגעה בעת שזינקה אל הכביש בניסיון לאבד עצמה לדעת. לפיכך נדחתה התביעה.

מכאן הערעור שבפנינו.

3. המערערים טוענים כי תיקה הרפואי של המנוחה מביא למסקנה הפוכה מזו אליה הגיע בית משפט קמא. לטענתם עולה ממנו כי הפעם היחידה והאחרונה בגינה אושפזה המנוחה מחמת ניסיון אובדני היתה ביום 7.1.97, כחמש שנים עובר לתאונה. מהמסמכים עולה כי המנוחה שבה ושללה בהזדמנויות רבות לאחר מכן מחשבות אובדניות ונקבע כי אין סכנה אובדנית. בשני האשפוזים שבאו לאחר מכן, טוענים המערערים כי כלל לא עלה חשש להתאבדות, וכי הסיבות לאשפוז נבעו מבולמיה ומאונס קשה שעברה. שני האשפוזים נעשו מרצונה של המנוחה. עוד טוענים המערערים כי בית המשפט לא יכול היה להסיק על נטיות אובדניות של המנוחה ללא שמיעת עדויות מומחים בתחום. לטענת המערערים גם אם לא היתה סיבה נראית לעין לתאונה אין להסיק מכך כי הגורם לה היה רצונה של המנוחה להתאבד, ודבר זה אינו עולה אף מדו"ח בוחן התנועה. עוד טוענים המערערים כי מעדותו של נקאש עלה כי המנוחה ביקשה להתפנות ולפיכך יצאה מהרכב. כמו כן מדו"ח בוחן התנועה עלה כי מקום העצירה היה מואר ולכן ברור מדוע המנוחה ביקשה לעבור לצד השני של הכביש. המערערים מוסיפים וטוענים כי בית המשפט המחוזי התעלם מהיותה של המנוחה

בגילופין בעת האירוע ומאמירותיה של אם המנוחה במשטרה כי לא היו ידועות לה כל כוונות התאבדות של המנוחה. כך גם עולה מעדותו של נקאש לפיה ברכב עובר לאירוע התנהלה שיחה נורמטיבית לחלוטין. לבסוף מציינים המערערים כי המנוחה היתה בעת מותה אם לתינוקת בת שישה חודשים דבר המלמד על אי נקיטת צעד קיצוני של אובדן חייה במו ידה.

4. המשיבים טוענים כי עמדו בנטל ההוכחה ובכמות הראיות הנדרשת להוכחת מעשה ההתאבדות וכי אין מקום להתערב בפסק דינו של בית המשפט המחוזי. לטענתם, עדותו של המשיב 2 הוכיחה כי התפרצותה של המנוחה לכביש היתה באופן שלא ניתן היה למנוע את הפגיעה בה, וגם עדותו של נקאש תמכה במסקנה זו. המשיבים סבורים כי ראיות אלו מלמדות כי המנוחה התפרצה לכביש סואן כאשר הפגיעה בה היתה בלתי נמנעת, דבר המעיד על כוונה ברורה לשים קץ לחיים. סיוע למסקנה זו ניתן, לטענת המשיבים, בתיקה הרפואי של המנוחה אשר לימד על כוונת התאבדות בעבר, אם כי די היה בנסיבות האירוע על מנת לקבוע את התאבדותה של המנוחה. כן עולה מהתיק הרפואי כי המנוחה עברה מסכת חיים קשה ביותר וכי התנהגותה לא היתה נורמטיבית. עוד מסתמכים המשיבים על אמירתה של אם המנוחה במשטרה לפיה המנוחה חוותה משברים רבים והיתה מאושפזת במחלקה לבריאות הנפש. באשר להיותה של המנוחה בגילופין טוענים המשיבים כי אין בכך כדי לשלול את היותה של התאונה מכוונת וכי בכל מקרה לא הוכח כי האלכוהול ששתתה המנוחה גרם לה להיות במצב של חוסר שליטה.

דיון

המסגרת הנורמטיבית

5. סעיף 1 לחוק מגדיר תאונת דרכים כ"מאורע שבו נגרם לאדם נזק גוף עקב שימוש ברכב מנועי למטרות תחבורה". עם זאת הגדרה זו מכילה חזקה ממצטת (לצד חזקות מרביות) הקובעת כי "לא יראו כתאונת דרכים מאורע שאירע כתוצאה ממעשה שנעשה במתכוון כדי לגרום נזק לגופו או לרכושו של אותו אדם, והנזק נגרם על-ידי המעשה עצמו ולא על-ידי השפעתו של המעשה על השימוש ברכב המנועי".

בע"א 2199/99 עזבון המנוח עודד לזר ז"ל נ' רשות הנמלים והרכבות, פ"ד נו(1) 938 (2001) (להלן: עניין לזר) נקבע כי המונח "אותו אדם" שבחזקה הממצטת עשוי להיות גם מחולל המעשה המכוון שהתכוון לפגוע בעצמו. דהיינו, החזקה חלה גם על

אדם המתכוון להתאבד. משכך, כאשר מדובר באדם שמתכוון להתאבד אין חלה ההגדרה של "תאונת דרכים" והחוק אינו מעניק פיצוי לנפגע או לתלוייו. בית המשפט הוסיף וקבע כי משלא נכנס המקרה לתחולת החוק כלל וודאי שלא חלים עליו סעיפים 7 ו-7ב לחוק אשר מאפשרים לתלויים של נפגע לתבוע פיצויים לפי החוק גם כאשר הנפגע עצמו אינו זכאי לפיצויים מאחר שגרם לתאונה בכוון. לבסוף דן בית המשפט בתנאי המסייג של החזקה הממעטת, אשר מבחין בין נזק שנגרם באופן ישיר מהמעשה המכוון ובין נזק שנגרם מהשפעת המעשה המכוון על השימוש ברכב המנועי, וקבע כי "לכל הפחות באותם מקרים בהם אדם המשליך עצמו מתחת לרכב נוסע...הנזק שנגרם לו בוודאי הנו תוצאה ישירה של מעשהו המכוון" (עניין לזר, בעמ' 957).

המסקנה מדברים אלו לגבי המקרה דנן היא כי אם יוכח שהמנוחה התאבדה הרי שתלוייה ועזבונה לא יהיו זכאים לפיצויים לפי החוק.

האם הוכח כי המנוחה התאבדה?

6. הנטל להוכחת התקיימותה של החזקה הממעטת חל על הטוען לתחולתה, ובמקרה שבפנינו המשיבים. כבכל עניין אזרחי רף ההוכחה הנדרש הוא של מאזן ההסתברויות, אלא שבשל מהותה וחומרתה של הטענה הראיות הנדרשות להוכחתה יהיו דווקניות יותר מבמקרה הרגיל (ראו למשל ע"א 2976/00 הפניקס הישראלי חברה לביטוח נ' לידאווי (לא פורסם, 21.10.02) (להלן: עניין לידאווי)). לפיכך נקבע כי-

"בית המשפט יבחן היטב את התרחישים האפשריים, את הגרסאות המובאות בפניו ואת התשתית הראייתית, בטרם יקבע כי ב"תאונה מכוונת" עסקינן. אולם אם בסופה של בחינה זו שוכנע בית המשפט כי תרחיש התאונה המכוונת הוא התרחיש שיש בו כדי ליתן הסבר לראיות כפי שהוצגו, הוא לא יירתע מלקבוע שהתאונה באה בגדר החזקה הממעטת" (רע"א 9384/05 מגדל חברה לביטוח בע"מ נ' עסאם (לא פורסם, 4.4.07)).

7. ואכן, מפסיקת בית משפט זה עולה כי הטענה שהנפגע התאבד לא מתקבלת בקלות לאור העובדה שהטענה מייחסת לאדם התנהגות יוצאת דופן שאיננה מעשה של יום ביומו (עניין לידאווי, פסקה 5). כך למשל בע"א 1342/99 בנא נ' ארדט – חברה לביטוח בע"מ (לא פורסם, 10.8.00) נידון מקרה בו רכב פרטי בו נהג המערער סטה מנתיב נסיעתו והתנגש חזיתית במשאית שנסעה בנתיב הנגדי. למרות שלא נמצאה כל סיבה לסטיית הרכב מנתיבו, נשמעו עדויות לפיהן המערער לא ניסה לבלום או לחזור לנתיבו, ואף הוכחו ניסיונות התאבדות של המערער לאחר התאונה, הגיע בית המשפט

למסקנה כי לא ניתן לקבוע שהמערער ניסה להתאבד. וכך קובעת באותו עניין השופטת (בדימ') דורנר:

"למרבית הצער, תאונות מסוג התאונה דנן אינן מאורע נדיר בכבישי הארץ בעת האחרונה, וזאת אף במצבים בהם נתוני הכביש והרכב אינם מספקים כל הסבר לתאונה. אין בנסיבות אלה בלבד, כדי להוכיח, כי התאונה נגרמה עקב מעשה מכוון, או כדי להעביר את הנטל לתובע הפיצויים להוכיח, כי לא גרם לתאונה במתכוון".

גם בעניין לידאווי סטה רכב ללא סיבה נראית לעין לכיוון משאית שנסעה בנתיב הנגדי והתנגש בה בעוצמה ובמהירות. לצד זאת הובאו ראיות על טקס פרידה מהחיים שבוצע לכאורה על-ידי המנוח עובר לתאונה, צילומים שערך המנוח עם בני משפחתו ביום התאונה, שינויים בפוליסת ביטוח חיים על-ידי המנוח עובר לתאונה וחובות אליהם נקלע המנוח. למרות כל זאת לא מצא בית המשפט כי הוכח שהמנוח התכוון להתאבד.

8. אף במקרה שבפנינו לא הוכח ברף של מאזן הסתברויות הנדרש לאור מהותה של הטענה כי המנוחה התכוונה להתאבד, ומנסיבות התאונה ניתן לצייר גרסה סבירה חלופית לגרסת ההתאבדות. מעדותו של נקאש עולה כי הוא לקח את המנוחה לסיבוב ברכבו וכי היא ביקשה שיעצור בצד הדרך כדי שתוכל להתפנות (עמ' 11 לפרוטוקול). נקאש עצר את הרכב, המנוחה ירדה ממנו והחלה לחצות בריצה את הכביש, ואז נדרסה. מהראיות שבתיק המחוזי עולה כי נקאש עצר את רכבו סמוך למושב עוזה. יתכן כי המנוחה היתה מעוניינת לחצות את הכביש על מנת לעשות את צרכיה בצד המרוחק מהמושב על מנת לא להיות מופתעת על-ידי אדם שעשוי לצאת מהמושב. אכן, העדויות מלמדות כי המנוחה חצתה את הכביש באופן שהתאונה היתה בלתי נמנעת. עם זאת, לצערנו חוסר תשומת לב מצד הולכי רגל מביאה פעמים רבות לידי תאונות בלתי נמנעות, וזאת מבלי כל כוונת התאבדות מצד הולך הרגל. יתרה מכך, נקאש העיד כי המנוחה שתתה אלוהול לפני שנסעה עימו. ריח האלוהול עוד נדף מפיה והיא אף הודתה כי שתתה. יתכן והאלוהול השפיע על שיקול דעתה ועל הערכת יכולתה לחצות את הכביש באותה נקודת זמן.

לצד זאת הביאו המשיבים ראיות באשר להיסטוריה הנפשית של המנוחה. גם בכך אין כדי לעבור את רף ההוכחה הנדרש. ניסיונה של המנוחה להתאבד נעשה כחמש שנים עובר לתאונה. מאז, למרות שנפגשה עוד עם מערכות הטיפול בנפש, לא דווח על

כל מחשבות אובדניות או ניסיונות אובדניים. גם אם חוותה המנוחה משברים קשים בחייה אין בכך כדי להצביע על כוונת התאבדות, במיוחד כאשר המנוחה גידלה תינוקת בת כחצי שנה. יתכן כי נסיבות חייה הקשות ועברה הנפשי של המנוחה השפיעו על חוסר אכפתיות וחוסר זהירות כאשר חצתה המנוחה את הכביש, אך מכאן לא נובעת בהכרח מסקנה כי המנוחה התכוונה להתאבד. המשיבים הסתמכו אף על הודעתה של אם המנוחה במשטרה כי למנוחה היה משבר וכי עברה הרבה משברים בחייה. כאמור, אין בכך כדי להעיד בהכרח על כוונה להתאבד, אך מעבר לכך יש לציין את דברי האם בהודעה כי היא "לא זוכרת כלום על דבר כזה שהיא רוצה להתאבד או משהו".

אין ספק כי האפשרות אותה העלו המשיבים כי המנוחה רצתה להתאבד הינה אפשרות סבירה בנסיבות העניין, אך היא רק אחת מהאפשרויות ולא הוכח כי אפשרות זו חוצה את רף מאזן ההסתברויות הנדרש. בדומה, אמר השופט (כתוארו אז) ריבלין בעניין לידאווי:

"התרחיש שהביא למותו של המנוח לוט בערפל, והמאזניים קרובות להיות מעוינות - אם לא מעוינות ממש. אולם, כאשר נבחנות הראיות כולן, ולאור ממצאיו של בית המשפט קמא, נראה כי לא עלה בידי המערער לעמוד בנטל המוטל עליה, ולהסיט את כפות המאזניים לטובת גרסתה כי המנוח הסיע את רכבו, במתכוון, אל מתחת לגלגלי המשאית".

לפיכך, אנו מקבלים את הערעור ומחזירים את התיק לבית המשפט המחוזי לצורך שמיעת ראיות בעניין הפיצויים. המשיבים ישאו בשכר טרחת עורך דין בסך של 15,000 ₪ ובהוצאות משפט.

ניתן היום, ד' בניסן תשס"ט (29.3.09).

ש ו פ ט

ש ו פ ט

המשנה-לנשיאה